

Мирослав Радовановић

О НЕКИМ ОСОБЕНОСТИМА РОМАНА АМАРКОРД ЗОРАНА ЖИВКОВИЋА

Зоран Живковић, *Амаркорд*,
Лагуна, Београд, 2007.

Роман *Амаркорд* Зорана Живковића нераскидиво је везан за човекове субјективне реакције, за начин на који он доживљава свет, открива људски смисао одмерен и одређен властитим аршином. Живковић као приповедач мање говори о догађајима, а више размишља о њима. Он твори посебну потребу дубљег сазнања живота и његових феномена трагајући за суштинама скривеним иза баналног и свакодневног. Схватајући биће као нешто подложно трошности, писац упоришну тачку налази у феноменима, попут сећања, који обезбеђују људску суштину у времену и простору. Код Живковића видик је отворен, преваходно, према унутарњим просторима у којима се свет оживљава сећањем, а све обзњањује у скривеним просторима духа као магија светлосног кружења слика и сензација. Свет је виђен и проживљен у мрежи успомена добијајући нове облике и значења на површини ишчупаној од заборава. Главни јунак *Амаркорда* је сећање као најприсније и најсуштаственије својство човека доказујући да време није пука хронологија, већ реконструкција заборављених суштина: „Хоћу да кажем да будућност, којом су сви толико опседнути у модерном свету, наликује на веома ризичну финансијску шпекулацију. Она може да донесе

велику добит, али знатно се чешће потпуно изјалови. За разлику од будућности, међутим, прошлост је капитал који није изложен никаквој опасности. Не може се изгубити. Ви сте у том смислу веома богат човек. У поређењу с вама, један двадесетогодишњак убоги је сиромаш. Може само да вам завиди.”

Смех ми је овога пута био горак. „Па ипак бих радо мењао своје богатство за његово сиромаштво. Уосталом, то баш и није неко богатство. Иако дуга, моја прошлост испуњена је углавном бесмисленим послом којим сам се бавио и који ми је појео главнину времена. Понекад ми се чини да, заправо, уопште нисам живео.”¹

Живковићева проза доноси једну нову, аналитичку, прустовску компоненту која у реалност света уноси и оно што сањамо и фантазирамо. Писац је остварио преображену визију света и живота, трансформисану психолошку структуру приповедања која надграђује човекове моћи и визије и анализира сопствену реалност дајући човековим могућностима шире просторе испољавања. Живковићева приповедачка визија без премца је у модерној српској књижевности по дубини и опсегу психолошких и мисаоних процеса које обухвата. Уметничка сложеност и зрелост досежута у *Амаркорду* исказује писца са истанчаним осећајем за суптилну анализу психичких стања људи и времена у коме истрајавају: „Наш каталог. Имамо богат избор сећања. А ако вас ништа не би задовољило из постојеће понуде, правимо и сећање по наруџбини. Нема никаквих ограничења. Слободно можете да дате на вољу својим очекивањима у погледу прошлости.”²

Поглавља романа *Амаркорд* насловљена су према великим делима светске књижевности и у њима писац дочарава путовање „крз наслаге времена, кроз мртво сећање”³ трагајући за суштином, за непролазном основом која надживљава време и чини истинску историју бића. У непрекидном струјању времена Живковић не разграничава временско трајање, већ сваки чин шири око себе круг значењских и вредносних компоненти, сваки моменат стварности обасјан је светлошћу прошлости. Аутентичност постојања потврђује се као ширење границе између стварности и њене накнадне пројекције: „Углађена муштерија управо је ускликнула када се на екрану појавио призор жутог листа хартије преко кога је брзо летело гушчије перо. Видео је исто оно што и давно умрли бард док је писао своју последњу драму – наизглед заувек изгубљено, а сада ипак поново пронађено дело које ће и даље бити као изгубљено будући да ће га поседовати само један човек. Јасно је зашто та јединствена повластица нипошто није могла да буде јефтина.”⁴

¹ Зоран Живковић: *Амаркорд*, Лагуна, Београд, 2007, стр. 26.

² Исто, стр. 29.

³ Исто, стр. 35.

⁴ Исто, стр. 42.

У мраку успомена и недефинисаних стања душе, дело треба да унесе светло, ослободи временске неспоразуме и условности свакидашње збиље. Романескни свет Живковићеве прозе губи своју материјалну супстанцу, проширује круг значења и добија вредност која измиче времену и његовим законитостима: „Али бесмислени случај сурово кроји наше животе.”⁵ Разочарење које нас чека на крају тог пута резултат је немоћи нашег бића да се испуни и оствари у материјалној извесности садашњости. Накнаду за разочарење Живковић испреда као фино ткање из дубине свог бића, из обиља слика које се преламају у његовој унутарњој перцепцији, као трајна вредност једног неповратно изгубљеног и ишчезлог света. *Амаркорд* уз помоћ феномена сећања успоставља континуитет извесног повезујући познато и непознато, садашње и прошло. У накнадно реконструисаном сустижу се доживљаји и њихова имагинарна пројекција, реално и њихов естетски и улепшани образац, накнадно сачињено. Остварујући ванвреме, уз помоћ сећања, Живковић је успео да сачува нетакнуту слику света коју је време одавно променило и изобличило. Ослобођено време штити човека и остварује продубљену визију света која често има изузетан етички смисао: „Нећу вас ја уцењивати. Али ваше сећање хоће. Оно је неумољив уцењивач ваше савести. Нема тог бара који вам може пружити утеху заборава. А што се времена тиче, у сећању ништа не застарева. Ни веома давна збивања. Рецимо, оно када још нисте имали ни пуних пет година.”⁶ За Живковића нема граница између стварности и сна, између стварног и нестварног. *Амаркорд* је негатор граница субјекта. Времена се мешају, али из свега се узвишено издиже идеја трагања за идентитетом. Постојање царства објективног је изазов да тежимо остварењу субјективног царства у коме се каналише и остварује људска суштина: „А, то се никада не зна. Ни не слутите шта све привлачи љубитеље туђег памћења. Ево, ту недавно, продали смо сећање на тешко детињство. Помислили бисте да то никога не може да занима, а постигли смо сјајну цену. Или, рецимо, сећање на дане проведене у ратном заробљеништву. Веома непријатно искуство, али и за то се нашао богати купац. А шта тек да се каже за мушкарца да не пита за цену сећања на порођаје. Што су тежи и болнији, спреман је више да плати.”⁷ Живковић је у потпуности пригрлио Борхесову мисао да смо ми „наше памћење”. Неуралгична тачка борхесовске представе човека је виђење њега „као гомиле разбијених огледала”. Управо тако, крећући се кроз наслаге непролазне вредности светске књижевности (у насловима својих поглавља), Живковић је обзнанио човека као субјективну

⁵ Исто, стр. 67.

⁶ Исто, стр. 69.

⁷ Исто, стр. 45.

представу са безброј фрагмената памћења која се окупљају у једној нити садашњости: „Тако ти изгледа зато што се само једне сећаш. Када би имао моје памћење, сећао би се мноштва прошлости. Иза тебе се не би пружала уназад кроз време само једна нит, већ безмеран споп који се сучиче у једној тачки, садашњици.”⁸

У Живковићевој прози евидентно је исвесно сиромаштво фонда појавног света у коме се одигравају његове повести. Уместо подробних описа личности, историјске панораме, психолошке мотивације, приматна је сродност кругова живота. Основно осећање су далеке везе које један догађај има са другим без обзира на време и простор. Повезаност догађаја даје им фаталистички призив и карактер. Заправо, Живковић је својим фрагментарним испољењима прозне заснованости изградио мрежу догађаја изразито симболичког набоја. Биографија Живковићевих јунака испреплетена је симболичким наговештајима, сновима, сећањима, понављањем фатумских заснованости, предодређености коју је немогуће избећи, а све у циљу да се поцрта загоњетна димензија људске егзистенције и фантазије која све надилази.

Прави смисао ствари и њихово људско значење везни су за саме основе човековог индивидуалног бића. Човекова индивидуална драма рађа се у самоћи и немирној запитаности пред којом нема дефинитивних решења и спасоносних формула. Живковићево прозно дело ослобођено је фабуле и разматрања општих друштвених и историјских околности. Оно нас суочава са суптилним унутарњим процесима у којима се очитује индивидуални простор бића, творећи равнотежу ума и поетског дела. Човекове субјективне реакције и његови унутарњи феномени дубљег сазнања и одређења су круцијалне суштине за којима се трага: „Сео је на широку клупу без наслона у четвртој сали и загледао се у један велики пејзаж. Док му је све ово још било ново, пре шест и по година, када се запослио у музеју, најрадије се задржао пред овом сликом. Чинило му се да га очи пеку од блистања којим је зрачила. Благо уморно поље мака као да је буктало под жутом куглом чија се топлота могла готово физички осетити. Од свакодневног гледања очараност је неумитно почела да бледи, све док се коначно то платно није изједначило с осталима на чију је чаролију раније огулао. Сада је покушао да оживи некадашње одушевљење, понадавши се да би сјај зрелог лета можда могао да ублажи поштеношћу која га је обузела чим је јутрос искорачио на кишу. Али нада је била узалудна. Пејзаж више ничим није зрачио.”⁹

Сунчана измаглица заокупља Живковића и његове јунаке изводећи их из њихових обичних и монотоних живота у неке озарене преде-

⁸ Исто, стр. 60.

⁹ Исто, стр. 97.

ле и радосније сфере. Живковић се романом *Амаркорд* приближава пантеистичком прозном миту Андрићеве филозофије – сунцу исто онако раздрагано и узвишено. Живковић твори симбол – сунце који преображава свет дајући му облик, лепоту и равнотежу: „Све обзире пригушио је зов сунца... Али његова пуна раскош запљуснула ју је тек када се обрела напољу и упутила ка водоскоку... Ватрени облици око њега стекли су постојаност.”¹⁰

---

¹⁰ Исто, стр. 104.